

Овакімян Марина Артурівна, аспірант докторантури та аспірантури Національної академії внутрішніх справ;
Науковий керівник: Калиновський Б. В., кандидат юридичних наук, доцент

ФАХОВА МОВА ТА МОВА ПРАВА

Кожен правник-науковець, використовуючи мовні знаки, займається реалізацією своїх думок шляхом публікацій. Так само, для створення будь-якого наукового тексту правник-науковець аналізує вже існуючі праці колег з тієї чи іншої теми. Проаналізувавши наукові статті колег, можна зробити висновок про відмінність української наукової мови в правових текстах та текстах інших наук. Така відмінність полягає у фаховості. Таким чином українська наукова мова за однією із класифікацій поділяється на фахові мови.

Поняття «фахова мова» не має єдиного, на сьогоднішній день, сформованого визначення. У другій половині ХХ ст. дане поняття ототожнювалось із поняттям «термінологія». Л. Гофман, німецький лінгвіст, визначає поняття «фахова мова» як сукупність всіх мовних знаків, які використовуються в спеціально окресленій комунікативній сфері для досягнення розуміння між фахівцями певної галузі. Т. Р. Кияк зазначає, що функціонування певної мови забезпечується чітко встановленою термінологією. Тим самим підтверджує визначення поняття «фахова мова» Л. Гофмана, який зазначає, що фаховою мовою є сукупність усіх мовних засобів, які використовуються в спеціально окресленій комунікативній сфері для досягнення розуміння між фахівцями певної галузі [4, с. 207].

Кожен із цих науковців має рацію, але найбільш точним буде визначення української фахової мови як галузь української наукової мови, яка, шляхом використання всіх мовних знаків, формує слова, словосполучення, речення у сфері тієї чи іншої науки [3].

Об'єктом дослідження фахових мов є особливості мови певної галузі науки. При цьому фахова мова до певної міри протиставляється загальновживаній мові, хоча словниковий запас першої бере початок саме з другої. Але якраз проблеми, пов'язані зі специфічною лексикою фахових мов, породили

необхідність виділення окремої науки - термінознавства. У той час, як наука про фахові мови має на меті дослідження власне мови певної сфери науки й техніки, предметом дослідження термінознавства є не мова як така, а саме термін як єдність поняття і назви. Таким чином, термінознавство включає і понятійну сферу певної фахової галузі [5, с. 139].

Фахові тексти мають свою специфіку побудови. Її формують, наприклад, такі ознаки:

1) дієслово втрачає своє часове співвідношення і вживається здебільшого в теперішньому часі;

2) дієслово вживається часто в пасивній формі;

3) дієслово як вид слова відіграє відносно меншу роль;

4) іменник відіграє важливу роль;

5) однина вживається частіше, ніж множина;

6) прикметник вживається відносно часто [4, с. 206].

Окремі фахові мови користуються специфічними мовними засобами, які, у свою чергу, можуть мати місце і в інших фахових мовах. Кілька субмов можуть формувати більші класи з їх спільними ознаками. Так, серед фахових мов можна розрізнати мови соціальних наук і мови технічних галузей, які мають не лише специфічні терміносистеми, але й різну організацію тексту, мовну структуру. У цьому зв'язку можна запропонувати ієрархічну систему фахових мов та їхніх класів у межах загальнонаціональної мови. Зрозуміло, не лише субмова права, але й інші субмови поділяються так само на підвиди (фахові мови)[3].

Мова права - це цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Як надзвичайно важлива й соціально значуща сфера мовної комунікації, що забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності суспільства, мова права усе більше привертає увагу вчених і практиків із різних галузей знань (мовознавців, правознавців, істориків, термінознавців, лексикографів, нормопроектувальників, редакторів, експертів, програмістів тощо) [2, с. 115].

Мова права як соціально та історично сформована сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних,

граматико-стилістичних) являє собою поліфункціональну, багаторівневу, відкриту і стилістично диференційовану систему [2, с. 115].

Поліфункціональність правничої мови полягає у специфічному наборі функцій, які реалізуються в різноманітних правових текстах:

- 1) номінативна (називання правових реалій і понять);
- 2) гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом);
- 3) аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки);
- 3) комунікативна (спілкування);
- 4) регульовальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через волевиявлення суб'єкта права);
- 5) культуроносна (збереження й передачі правового знання та правової культури);
- 6) виховна (вплив на правосвідомість, правове виховання);
- 7) естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність правового акта як еталонні якості юридичного тексту) [1, ^ 9].

Багаторівневність мови права простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексеми (слова), терміни права, термінологічні словосполучення, фразеологізми, юридичні дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, стилістичні засоби і прийоми тощо [2, а 115].

Відкритість мови права як системи виявляється у наявності в юридичних текстах поряд із юридичною лексикою загальноновживаних слів, спеціальної лексики суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення юридичного словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Стилістична диференційованість мови права обумовлена широкою і розгалуженою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика [1, с. 9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія. - К., 2004. - С 9.
2. Баранник Д. Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови // Право і лінгвістика. У двох частинах. Частина 2. - Сімферополь, 2003. - С 115.
3. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. Інформаційний ресурс [режим доступу] : <http://eprmts.zu.edu.ua/1545/1/84.pdf>.
4. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства / Т. Р. Кияк // Нова філологія. Збірник наукових праць. - Запоріжжя : ЗНУ, 2007. - № 27. - С. 203-208.
5. Кияк Т. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження /Т. Р. Кияк // Іноземна філологія. Випуск 121. - 2009. - С. 138-141.